

The latest trends in translator training in German higher education institutions

Svitlana Amelina^[0000–0002–6008–3122],
Inna Kononchuk^[0000–0003–4515–8445]

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, 15,
Heroiv Oborony Str., Kyiv, 03041, Ukraine
svetlanaamelina@ukr.net, inna.kononchuk@gmail.com

Abstract. The article focuses on identifying current trends in translator education in German higher education institutions. The focus is on the educational content of future interpreters. The following trends in the organization and content of translator study have recently become particularly important in German universities: compulsory practice abroad, study of specialized information technologies, offering dual specialization, implementation of translation programs with a narrow specialization, interdisciplinary orientation in the study of special courses, formation of soft skills. It is suggested that these trends should be taken into account in the educational process of domestic higher education institutions.

Keywords: translator education, German higher education institutions, information technologies, specialization, interdisciplinarity, soft skills.

1 Вступ

Збільшення кількості міжнародних контактів різного рівня у процесі співпраці компаній, організацій, установ, держав; підвищення інтенсивності обміну документами, супровідними матеріалами, інструкціями тощо зумовлюють зростання потреби у кваліфікованих перекладачах. Підготовка перекладачів, яку здійснюють заклади вищої освіти, має бути зорієнтована на забезпечення їхньої готовності до професійної діяльності в сучасних умовах мінливого ринку праці. Зважаючи на тенденції розвитку світової економіки в цілому та окремих її галузей, провідні університети різних європейських країн у певний спосіб орієнтують освітній процес щодо підготовки перекладачів. Тому вивчення досвіду зарубіжних закладів вищої освіти і запровадження позитивних ідей у програми підготовки перекладачів в українських університетах є актуальним питанням порівняльної педагогіки.

З цією метою вже проведена низка досліджень українськими авторами, які вивчали, зокрема, такі питання: використання

педагогічних технологій у підготовці майбутніх перекладачів в університетах Великої Британії (Н.Бідюк, О.Сергєєва [1]), організаційно-педагогічні засади професійної підготовки перекладачів у США (К.Скиба [2]), фахова підготовка бакалаврів романської філології в університетах Іспанії та України: спільне і відмінне (Л.Шупше [3]), порівняльна характеристика програм підготовки магістрів перекладу загального та профільного спрямування: досвід США (О.Мартинюк [4]).

Доцільним є вивчення процесу навчання перекладачів у закладах вищої освіти Німеччини — однієї з найбільш розвинених країн світу, лідера Європейського Союзу з великою мережею міжнародних зв'язків, успішне функціонування яких забезпечується діяльністю багатьох фахівців, зокрема, й перекладачів. Окремі питання підготовки перекладачів у Федеративній Республіці Німеччина досліджувались вітчизняними науковцями: реформування професійної підготовки перекладачів у Німеччині на основі Болонського процесу (Н.Левицька [5]), особливості інформаційно-технологічної підготовки майбутніх перекладачів у закладах вищої освіти Німеччини (С.Амеліна, Р.Тарасенко [6]). Однак, орієнтація підготовки перекладачів у закладах вищої освіти Німеччини відповідно до сучасних умов міжнародної співпраці потребує спеціального дослідження.

Метою статті є визначення новітніх тенденцій підготовки перекладачів у закладах вищої освіти Німеччини.

2 Результати та обговорення

Визначаючи тенденції підготовки перекладачів у закладах вищої освіти Німеччини на сучасному етапі, варто розглянути профіль перекладача, розроблений Європейською Комісією. Він охоплює базові вимоги, спеціальні знання, мовну компетентність, фахово-специфічні знання, перекладацьку компетентність і володіння інформаційними технологіями [7]. Базові вимоги передбачають: здатність розуміти різні та складні проблеми, швидко реагувати на нові ситуації, адекватно обробляти інформацію та оптимально використовувати засоби комунікації; ініціативність, уяву, а також інтелектуальну допитливість і мотивацію; здатність працювати як самостійно, так і в команді, а також включатися в полікультурне робоче середовище; бути дисциплінованим. Крім базових умінь, перекладачі мають володіти спеціальними знаннями та бути готовими як поглибити ці та інші знання в процесі своєї роботи, так і набувати нових знань. Мовна компетентність

полягає в досконалому володінні всіма аспектами та стильовими рівнями рідної й іноземної мов. Фахово-специфічні знання — це знання в галузі економіки, фінансів, права, техніки, природничих наук тощо. Володіти перекладацькою компетентністю означає — розуміти тексти мовою оригіналу й адекватно відтворювати їх цільовою мовою, беручи до уваги тип тексту та його цільове призначення; швидко й ефективно досліджувати певні теми й термінологію мовою оригіналу та цільовою мовою. Необхідним є володіння комп'ютерними засобами перекладу та термінологічними базами даних, а також умінням роботи зі звичайним офісним програмним забезпеченням. Вищезазначені вимоги до підготовки сучасних перекладачів відображені також і у працях зарубіжних науковців [8, 9].

Підготовка перекладачів у Федеративній Республіці Німеччина здійснюється в різнотипних закладах вищої освіти: класичних університетах, університетах прикладних наук, інститутах. Крім того, пропонуються програми різного рівня — бакалаврського й магістерського.

Варто зазначити, що останнім часом у сферах, де задіяні перекладачі, значно розширилися пропозиції щодо їхнього працевлаштування. Отримавши бакалаврську освіту в галузі перекладу, випускники можуть працювати не тільки перекладачами в бюро перекладів, а й, зокрема, в туристичній галузі, у транснаціональних компаніях, видавництвах, ІТ-компаніях, у медіа.

Надзвичайно важливим для випускників бакалаврату є володіння двома іноземними мовами принаймні на рівні C1 згідно із «Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання» [10]. Водночас з такими високими вимогами до знань мов, з якими перекладач працюватиме в майбутньому, зросли вимоги до його умінь роботи з онлайн-словниками, термінологічними базами даних, засобами комп'ютерного перекладу.

Однією з нових особливостей підготовки перекладачів на бакалаврському рівні є запровадження обов'язкової практики в іншомовному закордонному середовищі, яка, наприклад, у Гайдельберзькому університеті Рупрехта-Карла повинна тривати щонайменше три тижні [11]. У Магдебургському університеті Отто фон Геріке бакалаврська програма «Міжнародна спеціалізована комунікація і переклад» передбачає обов'язковий семестр за кордоном в англomовному середовищі. Студенти можуть обирати зміст цього семестру, це може бути професійна практика (стажування за кордоном) або семестр в університеті (навчання за кордоном).

Особливої ваги в підготовці перекладачів-бакалаврів у Німеччині набуває її міждисциплінарна орієнтація, яка передбачає вивчення дисциплін, пов'язаних із певними галузями з метою набуття спеціалізованих знань із природничих наук і техніки, економіки, соціальних і юридичних наук, медицини, наук про життя тощо. Німецькі університети доповнюють традиційні програми підготовки перекладачів міждисциплінарним розширенням дисциплін для надання студентам подальших можливостей щодо спеціалізації з погляду професійної орієнтації [12]. Новим є доповнення навчального матеріалу основними навичками, необхідними для роботи перекладачем-фрілансером.

Випускники магістерських програм з перекладу теж можуть здійснювати свою професійну діяльність як перекладачі-фрілансери, але отримують також цілу низку інших кар'єрних можливостей, привабливих під фінансовим та іміджевим кутом зору. Вони можуть стати співробітниками в так званих відповідальних сферах перекладу, займатись міжкультурним консалтингом, працювати на керівних посадах у галузі міжкультурної комунікації, бути задіяними в організації й управлінні багатомовними проектами в галузі науки, бізнесу як національних, так міжнародних установ.

На окрему увагу заслуговує розширення спектру вибірових дисциплін за рахунок пропозицій, специфічних саме для діяльності перекладачів, для розширення знань та вдосконалення умінь і навичок комунікації (риторика, презентація, модерування, мовленнєвий тренінг тощо), а також дисципліни з подальшого вивчення іноземних мов для підвищення рівня володіння ними. Крім того, останнім часом розглядаються такі правові аспекти, як захист даних та етичні принципи діяльності перекладача, які стають дедалі важливішими. Завдяки цьому ключові компетентності доповнюються додатковими, такими як: обізнаність з інформаційними технологіями та здатність до їх застосування, уміння роботи із засобами масової інформації, мовними навичками у спеціальних галузях тощо.

Не менш важливим за набуття базових чи спеціалізованих знань є формування так званих «м'яких навичок» (soft skills), до яких, насамперед, відносять консолідовану командну роботу в робочих групах. З цією метою під час групової роботи пропагуються навички співпраці та моделюється процес перекладу. Водночас, враховуючи, що перекладачі можуть працювати незалежно від інших як фрілансери, приділяють увагу також умінням працювати самостійно й орієнтовано на вирішення відповідних професійних нестандартних ситуацій.

На прикладі окремих програм з перекладу німецьких закладів вищої освіти можна пересвідчитись у тому, наскільки гнучко вони реагують на потреби та вимоги ринку перекладацьких послуг. Зокрема, Гайдельберзький університет і Університет прикладних наук Мангайма запровадили спільну програму «Переклад для ІТ-галузі». Ця програма відповідає зростаючій потребі в технічних перекладачах, які вивчають не тільки мови, але також інженерні науки. Засновники програми аргументують її актуальність тим, що сьогодні в галузі інформаційних технологій від перекладачів вимагаються не тільки належні знання іноземних мов, а й знання технологій.

З огляду на домінування у сфері інформаційних технологій англійської мови, перша частина цієї програми призначена для навчання студентів здійсненню у ІТ-галузі перекладу німецьких текстів англійською мовою, а також англійських текстів німецькою з особливим урахуванням технічних аспектів. Другу частину навчальної програми становлять інформаційні технології та інженерія. У відповідний спосіб організовано освітній процес — заняття проводяться на базі двох закладів вищої освіти. Теоретичне та практичне навчання, пов'язане з перекладом, відбувається в Інституті перекладу Гайдельберзького університету. Інженерних знань і знань інформаційних технологій студенти набувають на факультетах інформатики та електротехніки в Університеті прикладних наук Мангайма.

Бакалаврська програма «Переклад для ІТ-галузі», як зазначено у її преамбулі, спрямована на подолання розриву між вивченням інженерних і гуманітарних наук. Випускники набувають такого професійного профілю, який користується все більшим попитом, і в такий спосіб отримують доступ до професійних секторів, які швидко розвиваються: технічний переклад, технічна документація, локалізація програмного забезпечення, багатомовна веб-публікація.

Варто відзначити, що все популярнішими серед студентів стають програми подвійних ступенів, які передбачають навчання за однією програмою в університетах двох країн. Таким прикладом є, зокрема, міжнародний варіант магістерської програми з перекладу, який отримав назву «Спеціалізований переклад і культурне посередництво». Ця програма (Double Degree) реалізується Інститутом письмового й усного перекладу факультету нової філології Університету Гайдельберга та факультетом перекладу і документації університету Саламанки. Після успішного завершення навчання за цією міжнародною програмою випускники отримують ступінь магістра з перекладознавства в Гайдельберзькому університеті й ступінь магістра з перекладу і

культурного посередництва в університеті Саламанки.

Водночас у деяких німецьких університетах пропозиція магістерських програм дозволяє також варіювати можливості спеціалізації, проте в межах одного ступеня. Наприклад, у залежності від комбінації обраних модулів в університеті Майнца [13] студент має змогу набути не тільки одну, але й, за бажання, дві спеціалізації. Для вибору пропонуються: спеціалізований переклад, технічний переклад, міжкультурні та транскультурні дослідження, усний послідовний і синхронний переклад, переклад художньої літератури та засобів масової інформації, перекладознавство та дидактика.

3 Висновки

На основі аналізу програм підготовки перекладачів у закладах вищої освіти Федеративної Республіки Німеччина встановлено основні тенденції підготовки перекладачів у закладах вищої освіти Німеччини, зорієнтовані на відповідність сучасним вимогам їхньої професійної діяльності, а саме:

- обов'язкова практика за кордоном, яка може бути різною за тривалістю і відбуватись у різних семестрах;
- широке застосування інформаційних технологій в освітньому процесі та вивчення спеціалізованих інформаційних технологій, важливих для професійної діяльності перекладачів;
- пропозиція навчання за подвійними спеціальностями, частково також на базі різних університетів;
- запровадження перекладацьких програм з вузькою спеціалізацією;
- міждисциплінарність у вивченні фахових дисциплін;
- передбачення формування м'яких навичок (soft skills).

Вивчення й врахування тенденцій підготовки перекладачів в університетах Німеччини сприятиме вдосконаленню освітніх програм підготовки цих фахівців у вітчизняних закладах вищої освіти.

References

1. Bidiuk, N. M., Sierhieieva, O. V.: Vykorystannia pedahohichnykh tekhnolohii u pidhotovtsi maibutnikh perekladachiv v universytetakh Velykoi Brytanii. Nauk. chasop. Nats. ped. un-tu im. M. P. Drahomanova. Ser. 17, Teoriia ta praktyka navchannia ta vykhovannia: zb. nauk. prats **18**, 9–14 (2011)

2. Skyba, K. M.: Orhanizatsiino-pedahohichni zasady profesiinoi pidhotovky perekladachiv u SShA. Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu. Pedahohika ta psykholohiia **716**, 167–175 (2014)
3. Shuppe, L. V.: Fakhova pidhotovka bakalavriv romanskoi filolohii v universytetakh Ispanii ta Ukrainy: spilne i vidminne. Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii **1** (65), 280–290 (2017)
4. Martyniuk, O. V.: Porivnialna kharakterystyka prohram pidhotovky mahistriv perekladu zahalnoho ta profilnoho spriamuvannia: dosvid SShA. Zbirnyk naukovykh prats Kremenetskoho oblasnoho humanitarno-pedahohichnoho instytutu im. Tarasa Shevchenka. Seriia: Pedahohichni nauky **1** (3), 63–69 (2010)
5. Levytska, N. V.: Reformuvannia profesiinoi pidhotovky perekladachiv v Nimechchyni na osnovi Bolonskoho protsesu. Pedahohichniyi dyskurs: zbirnyk naukovykh prats KhHPA **11**, 45–48 (2012)
6. Amelina, S. M., Tarasenko, R. O.: Osoblyvosti informatsiino-tekhnolohichnoi pidhotovky maibutnikh perekladachiv u vyshchykh navchalnykh zakladakh Nimechchyny. Vyshcha shkola **8**, 94–100 (2014)
7. Profil für Übersetzer/-innen. https://ec.europa.eu/info/jobs-european-commission/working-eu/translator-profile_de (2021). Accessed 13 Jan 2021
8. Egeberg, K.: Anforderungen an den Übersetzer seitens der Wirtschaft. Vortrag auf dem Forum International CIUTI-Marché du Travail, Genf. https://home.zhaw.ch/~jes/cl/4_modulname/lektion2/res/files/anforderungenxanxdenxubersetzerxseitensxderxwirtschaft_0_.pdf (2021). Accessed 13 Jan 2021
9. Orban, W.: Innovative Bewertungsmethoden in einem PBL-basierten Lehr- und Lernkontext — das Übersetzungsprojekt als exemplarischer Fall. In: Translation in Transition. Trier: Wissenschaftlicher Verlag Trier **3** (2010)
10. Europarat Gemeinsamer europäischer Referenzrahmen für Sprachen: Lernen, lehren und beurteilen Berlin et al.: Langenscheidt (2001)
11. Modulhandbuch Bachelor-Studiengang Übersetzungswissenschaft. https://www.uni-heidelberg.de/md/sued/imstudium/modulhandbuch_bauew_po_2016_v5_august_2020.pdf (2020). Accessed 13 Jan 2021
12. TH Köln Modulhandbuch Bachelor „Sprachen und Wirtschaft“. https://ilias.th-koeln.de/goto.php?target=file_983829_download&client_id=ILIAS_FH_Koeln (2021). Accessed 13 Jan 2021

13. Modulhandbuch des Masterstudiengangs M. A. (Master of Arts) Translation am Fachbereich 06 Translations-, Sprach- und Kulturwissenschaft der Johannes Gutenberg-Universität Mainz Stand. <https://studium.fb06.uni-mainz.de/files/2018/09/Modulbeschreibungen-MAT.pdf> (2018). Accessed 13 Jan 2021

Новітні тенденції підготовки перекладачів у закладах вищої освіти Німеччини

Світлана Амеліна^[0000–0002–6008–3122],
Інна Конончук^[0000–0003–4515–8445]

Національний університет біоресурсів і природокористування України,
вул. Героїв оборони, 15, Київ, 03041, Україна
svetlanaamelina@ukr.net, inna.kononchuk@gmail.com

Анотація. Стаття присвячена визначенню сучасних тенденцій підготовки перекладачів у закладах вищої освіти Німеччини. Основна увага зосереджена на питанні змісту навчання майбутніх перекладачів. Визначено, що останнім часом у німецьких університетах набули особливої ваги такі тенденції щодо організації й змісту підготовки перекладачів: обов'язкова практика за кордоном, вивчення спеціалізованих інформаційних технологій, пропозиція навчання за подвійними спеціальностями, запровадження перекладацьких програм з вузькою спеціалізацією, міждисциплінарність у вивченні фахових дисциплін, формування soft skills. Запропоновано враховувати визначені тенденції у освітньому процесі вітчизняних закладів вищої освіти.

Ключові слова: підготовка перекладачів, заклади вищої освіти Німеччини, інформаційні технології, спеціалізація, міждисциплінарність, soft skills.